

Ferdinandy György

Snufákok

Péter alacsony, görbe lábú fiúcska. Az internátusban mégis tekintélye van. A szülei minden hónap elején átszekereznek, ledobnak két zsák burgonyát, dínnyét vagy tököt. Természetben fizetnek, parasztok. Itt gazdálkodnak a szomszéd faluban. Ősszel fejes káposztát, mert turaiak.

A papok gazsulálnak, még a pestiek is befogják a szájukat. Hitler-szalonnán és ragacsos rozskenyéren élünk. A koplalás nagy magiszter, és mi főfoglalkozásban éhesek vagyunk.

Péter édesapja is alacsony, görbe lábú ember. Csizmát visel, fehér inget és fekete kalapot. Ha rászól a lovakra, akár a falurádió: húzza a szavakat. Taóth Peéter! – így mondja a gyerek is. Nem szégyelli, csak a sok pesti vigyorog.

Péter a barátom. Nem mintha meg tudnám védeni őt. Turai káposzta! – csúfolódnak a háta mögött. Pedig nem is kerek képű: ha már, akkor inkább tojásfeje van. De a jelenlétemben mégsem bántja senki. Tiszteletben tartják a barátságokat.

Én vagyok a kapus a csapatban. Ő, Péter, középpályás: manapság így szokták mondani. Mi még halfnak hívtuk a középpályásokat.

Az is volt, half. Igazi barát. Számíthattam rá, mióta a bizalmába fogadott. Pedig nem is tartoztunk egy tagozatba: ő latinos volt, én pedig franciás, mint általában a fővárosiak. Minket igazi franciák tanítottak, civil tanárok, a latinosokat pedig csak amolyan plébánosok.

A konviktusban már együtt élt a két tagozat. Nem is olyan rosszul: nem emlékszem, hogy megszökött volna valaki másfél év alatt.

Igaz, hogy felvilágosult emberek a papok. Még nők is megfordulnak az épületben, gimnazista lányok és férjes asszonyok. Vasárnap délelőtt – szentmise után – a tizórás HÉV-vel megérkezik az Endrédy-féle táncanfolyam.

Ami azonban még a szerelemnél is fontosabb: van egy szekrényke mindenkinek, ahol kulcsra zárva tartja a finomságokat. A szülők elemózsiát küldenek: gyümölcsöt, szalonnát. Kinek mit. Péter káposztás réteséből például mindenki kap.

Minden évfolyamnak prefektusa van. A miénk Knüppel Ottokár. A Snufák. A rend feloszlatása után Kövesre, Köves Ottóra magyarosított.

– Megjötték a snufákok! – mondogatta év elején. Snufáknak nevezte – ki tudja, miért! – a pockokat.

Nekem Kirchhoffer József a példaképem. Csozsa bácsi, az ifjúsági bajnok, akiből tornatanár lett, miután meglőtték a háborúban. Már akkor is ilyen min-

tákat követtem. Nem csoda, hogy később engem is leköröztek a legyőzhetetlen bajnokok.

Ötvenhat októberében nagy zsákokat cipelt a Győri úti ideiglenes fahídon. Megállt, letette. – Gyurikám! – mondta. – Te vagy az? Nem felejtette el a nevemet. Akkor, ott, Gödöllőn, mindenki Gyurikámnak – Gyurikaámnak – szólított.

Ilyen tanáraink voltak. Igaz, néha megpofoztak. Ritkán: engem csak a Kuthi Berci vágott pofon. Az első, aki elolvasta a novelláimat.

*

Azután berendezkedett az új világ. Megszűnt az intézet, elvitték a papokat. Bejárók lettek a bentlakókból, már aki Gödöllőn maradt. Lett nekem is egy új barátom: Virág Béci, aki tangókat harmonikázott és éjjel-nappal sakkozott. „Búcsúzni jöttem” – fújta, mert énekelt is –, „a szívem olyan nehéz. Az összes álom, lassan a ködbevész.”

Nem hittem neki. Volt a háznál egy női bicikli, útnak indultam, mindjárt az első nyári napon. A valkói út emelkedik a sorompónál, Ottlik Cipiék háza előtt, de Vácszentlászló felé már lefelé csorog. Tura ott van a Galga mentén, túl a dombokon.

Pétert nem találtam otthon. Megaludtam a tiszta szobában, barátom édesanyja nagy tál friss rétest adott. Másnap még elmentem Acsára, ahol egy másik snufák, Babinka Mihály lakott. Áttapostam Aszódon, mint Petőfi Sándor, és Galgamácsán, ott, ahol az asszonykórusok.

Babinka Mihály is nótás kedvű gyerek volt. „Röpül, mint a tábori golyó” – énekelte –, „fejemhez a krumpliszaggató”. Tizenévesen semmit se lát véglegesnek az ember. Úgy gondoltam, hogy pünkösöd után ismét keresem a barátomat.

Elmúlt húsz év, mire sor került erre a látogatásra. 1968 nyarán kaptam először a hazámba – igen, a saját hazámba! – beutazó, turistavízumot. Öten szorongtunk a francia népkocsiban, az idegen asszony és három apró gyerek. Péter a rendház közelében, a Cseresznye utcában lakott.

Mintha csak tegnap váltunk volna el. Lett neki is felesége, állatorvos volt, és tekintélyes ember. – Rendezünk – fogadkozott – egy ökörsütést a tiszteletedre! Azokban az időkben bizakodott az ország. Beindult valami reformmozgalom, meglátod – mondta Péter – ez itt már egy kicsit a Nyugat!

Emlékszem, díszpárnákkal volt teli a Cseresznye utcai ház; Erdélyből hozott asszonyt a barátom, ő készítette a szebbnél szebb szőtteseket.

Azután az ökörsütés elmaradt. Péter éjjel érkezett haza, Gyurikám, lihegte, pakoljatok és menjetek!

Mindenütt tankok vonultak az utakon, gépkocsioszlopok. – Siessetek! – sürgett a barátom. Hogy még kiengedjenek!

Igaza volt. Igazoltattak minden útelágazásnál. És tankolni se lehetett.

Valahol Letenyénél léptük át a határt. Augusztus huszadika éjjel. Másnap megszállta Prágát ez a varsóinak mondott hadsereg.

Mégis, legalább viszontláttuk egymást. A két snufák, harmincévesen. De a reformokból és a reményből semmi se lett.

Mi öten elhúztuk a csíkot. Idejében: visszatért – mint mondtuk – a kemény vonal. A félelem. Soha nem akart róla beszélni, másoktól tudom, hogy az ökörsütés naiv ötletéből a barátomnak baja lett.

*

Megint elmúlt húsz év, mire nemcsak én, hanem egy könyvem is turista-vízumot kapott. Így mondom, mert visszafogadni nagy szó. Állampolgárságot, letelepedési engedélyt az, amit írtam, soha nem kapott.

De hát nem panaszkodhattam. Volt könyvbemutatóm, ahol csak éltem, és én – mi mást tehettem! – a régiékről beszéltem. Arról, hogy elmúltak az évek, és hogy kiből mi lett. Kuthi Berciből Vácott orosz tanár, őt még meglátogattam. Az ominózus pofonra már nem emlékezett, de arra igen, hogy elolvasta a verseimet. Knüppel prefektus úr plébános Tornyosnémetiben. Furcsa történet ez is: nagybátyám mesélte, hogy milyen művelt, olvasott ember a szlovák határon, Németiben a pap. Én, szokásom szerint, nem figyeltem. Csak évek múlva, a nevére kaptam fel a fejem. – Nem is tudom! – mondta a bácsi. – Valami Köves.

Mire eljutottam a szlovák határra, a prefektus úr már nem élt. A templom udvarában áll a sírja, nagy, fehér kő. Itt élt le negyven évet a kis snufákok nevelője, a szerzetes, akit valaha bálványoztak Gödöllőn a gyerekek.

Amikor befejeztem, a szála mélyén felállt egy fehér inges ember. Az állatorvos, aki azóta már nyugdíjba ment. Megöleltük egymást, néma csendben figyelt minket a terem. Akkor értették csak meg, hogy mindez igaz: innen indult el a pikareszk. És hogy aki előttük áll, gödöllői gyerek.

Péter ragaszkodott hozzá, hogy megbeszéljünk egy dátumot. – Eljössz hozzánk! – erősködött. Egy pillanatra sem engedte el a karomat. Ma már tudom, hogy ez az ellentmondást nem tűrő hang mit jelent. Hallottam, újra meg újra, nem is egyszer, mielőtt eltemettem a szüleimet. De akkor, azon a könyvbemutatón, Péter könyörgése elkerülte a figyelmemet. A megbeszélte találkozót elmaradt.

Októberben, a felkelés fél évszázados jubileumán hívott fel a lánya. – Apa meghalt! – zokogta. – Nem jött el hozzánk, pedig ígérte! Hagyott egy borítékot magának. Egy fényképet, a csapatról. Kiírta az összes nevet.

Letettem a kagylót, előkerestem a noteszem. Végiglapoztam, Taóth Peéter! Kihúztam megint egy nevet. Fura címtár: elmaradoznak a barátok; cégek, összeköttetések veszik át a helyüket.

Nemrég jártam újra Turán, de nem találtam a fehér tornács épületet. Kevés időm volt, valami japán kastélyt akartak megmutatni nekem.

Az emlékek fakulnak. Egyre ritkábban jutnak eszembe a régié. Gyurikám! – Csozsa bácsi hangja. Búcsúzni jöttem! – Virág Béci tologatja a bábokat. A káposztás rétes illata. Egy alacsony, görbe lábú fiúcska. A barátom. A nagy ökörsütések, amiből semmi se lett.

Ha jól meggondolom, ma már arra a régi, idegen asszonyra sem emlékezem.